

בירורי הלכה וחקרי דינים שאלות מצויות ונושאים אקטואליים משולחן

מרכז ההוראה

יו"ל ע"י "מרכז ההוראה" שע"י אוצר הפוסקים

מרכז ההוראה | ירחון ג' | ימי בין המצרים תשע"ו

מבית האוצר

דבר העורך

משה קיבל תורה מסיני ומסרה...

אכן זו היא, תורתנו, היא התורה שהנחיל משה רבינו והורה את דבריה והלכותיה, והם הם דבר ד' וההלכה אשר מורים הרבנים הגאונים שליט"א רבני "מרכז ההוראה". בשרשת הדורות עוברת המסורת, מרב ותיק ושבע ימים אל צורב דרבנן המתאבק בעפר רגלי תלמידי החכמים, עד אשר זוכה ונעשה רב ומורה הוראה בישראל.

ולא זו בלבד אלא אף שאלות אשר קרו ונהיו אי שם לפני עשרות שנים, כאשר חיו בישראל הגאון ר' צבי אריה מקוזיקלוב הגאון ר' מנחם זמבא ועוד גאוני קמאי, לא זכו שאלות אלו לעלות על שוחן מלכים, לבוא אל שולחן הפוסקים, עד ימינו אנו, כאשר באים הדברים להכרעת רבני "מרכז ההוראה".

היה זה בשנות הת"ש, כאשר הנאצים ימ"ש כבשו את ערי פולין בסערה איומה, באחת הקרבות הם שעטו ובאו הן אל אחת העיירות, בני העיירה המפוחדים אשר ראו בפתע פתאום את חיילי האס אס שועטים לעברם החלו נסים בבהלה למצוא מחבוא ומפלט מאימת הצוררים ימ"ש, בה בשעה התקיימה לווייה של אחד מבני העיירה, ה'חברא קדישא' עמדו כבר לקוברו בקבר ישראל, אך כמה מבני העיירה בעלי תושיה אצו לבית הכנסת, פתחו והוציאו את ספרי הקודש מתוך ארון הקודש, ורצו אל בית הקברות, הניחו את ספרי הקודש על המת, וסגרו את הקבר.

כעת, עשרות שנים אחר המעשה באה השאלה אל רבני "מרכז ההוראה", מה דינם של ספרי תורה אלו, האם לחזור את היכל הקודש או שמא אסור לפתוח את הקבר מפני כבוד המת, ועל ספרי התורה להשאר שם עדי יקוצו וירננו שוכני עפר.

ואכן כן הוא, כאשר הביאה ההשגחה העליונה אשר שאלה אשר קרתה בפולין באותם ימים, תבוא להכרעת הרבנים בימינו אנו, יחד עם שאר השאלות ההלכתיות המתעוררות בזמנינו אנו, אין זו אלא אות ואיתות מן שמיא, על כל התשובות גם יחד, על החדשות ועל הישנות, כי "זאת התורה לא תהא מוחלפת, ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו".

שער ההוראה

שיעור ופפול בעומקה של דבר הלכה והוראה

הגאון רבי עזריאל אורבאך שליט"א

דיני הבגדים בתשעת הימים

א. מקור הדין

בתענית כט: תניא אסור לספר ולכבס מר"ח ועד התענית דברי ר"מ, ר' יהודא אומר כל החדש כולו אסור, רשב"ג אומר אינו אסור אלא אותה שבת בלבד. אריו"ח ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב והשבת כל משושה חגה חדשה ושבתה וכו'. וקי"ל כרשב"ג דאינו אסור אלא אותה שבת עד התענית [ולא לאחריה וכו' דאסור רק עד התענית]. אכן הרמ"א כתב דנוהגין לאסור בכיבוס מר"ח והוא ע"פ הירושלמי דס"ל לאסור מר"ח. וכיון שכך המנהג דין תורה הוא לשומרו ואסור לעבור על המנהג מדין תורה. והאיסור כולל כל הנקרא בגד והיינו מפות סדינים מגבות וכיו"ב שאסור לכבס ואפילו בשביל להניח לאחר ת"ב. וכמו כן אסור להשתמש באלו הבגדים כשהם מכובסים.

אכן לכבוד שבת מותר לכבס כשאינו לו, דהלא בתענית שם תניא חל להיות ערב שבת מותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת. ומבואר דאפילו בשבוע שחל בו ת"ב התירו כיבוס לכבוד שבת, ולכן כל מה שנצרך לכבוד שבת (אפילו שיש לו מעין זה בשל חול, כיון שאי"ז לכבוד שבת) שרי.

וכמו כן לצורך קטנים עד גיל י"ג מבואר במ"ב סי' תקנ"א ס"ק פ"ב דלא אסור מר"ח אלא בשבוע שחל בו ת"ב.

ב. טעם איסור כיבוס

כתב המ"ב בס"ק כ"א דטעם האיסור דנראה כמסיח דעת מהאבילות. וביאורו ד' בדגד נקי ומכובס גורם לאדם הנאה וקורת רוח, ואפילו כשאינו לובש אלא עצם ההתעסקות בכיבוס וכן מה שבגדיו מכובסים ונקיים מיישב את דעתו באופן מסוים שנחשב שמסיח את הדעת מאבילות [ועי' היטב במ"ב ס"ק מ"ב וכן מבואר בלבושי שרד למג"א סקי"ט שצירף ענין

מרכז ההוראה שע"י אוצר הפוסקים "בית ווינרעב" מוסדות סאווראן, בית המדרש היכל משה ע"ש הר"ר משה ב"ר יהודה בעער ז"ל כתובת: רחוב אביתר הכהן 8 ירושלים

היסח הדעת עם שמחה, ויעוין עוד להלן.]

ג. דין כיבוס לאחרים

כתב השו"ע בס' תקנ"א ס"ה אסור לעבריות לכבס בגדי העובד כוכבים בשבוע זה. וכ' המ"ב דאע"ג דמדינא שרי שהרי אין איסור כיבוס משום איסור מלאכה אלא כדי למעט בשמחה ולהראות אבילות וזה לא שייך בכיבוס בגדי נכרים אפ"ה אסור משום מראית העין.

ויש להסתפק בבו אשכנז אם מותר לכבס בגדי בן ספרד עד שבוע שחל בו. דהנה נתבאר שאין איסור בעצם הכיבוס משום מלאכה אלא משום שהכיבוס גורם לשמחה מסוימת שגורמת להיסח הדעת ממצב האבילות וד"ז שייך אצל מי שנתכבסו בשבילו ולכן בעכו"ם שרי מעיקר הדין לכבס אלא שאסרו משום מראית העין. אכן בבגדי יהודים י"ל דמראית העין לא שייך כיון שיוודעים ממנהג הנהגים ע"פ השו"ע, אולם מאידך י"ל דבבגדי יהודים יש הנאה וקורת רוח גם למכבס בעבורם ונחשב לו להיסח הדעת, וכעין סברא זו מבואר בלבושי שרד למג"א סקי"ט שכתב דבמכבס לנכרים אין בזה היסח הדעת אלא אדרבה מצטער בנפשו, ופשוט שזה לא שייך בבגדי ישראל. [וע"ע בפמ"ג אשל אברהם סקי"ב שנראה מדבריו שדן לומר דעצם עסק הכיבוס הוא ג"כ איסור משום היסח הדעת ולא רק מצד השמחה שיש בנקיון הבגדים, אולם במחצית השקל לסקי"ט לא ס"ל כן וכן בלבושי שרד הנ"ל. ויש לדון עוד להתיר עפמ"ש"כ המג"א בס"ק ל"ח לאסור כיבוס בגדי הקטנים משום עגמת נפש, ומבואר דבעצם מותר לכבס בשביל קטנים אלא שנתחדש טעם חדש משום עגמ"נ, הנה מבואר שעצם הכיבוס לאחרים לאו שמחה היא (ואפילו בקטנים דידיה וכש"כ לישראל אחר באופן שמותר לו וכגון בן ספרד. ויש לעיין בכל זה].

ד. הכנת הבגדים קודם ר"ח

המנהג הרווח מקדמת דנא הוא שמכינים בגדים קודם ר"ח

בלבישת שעה אחת. ויש לדון בזה דהלא מקור המנהג הוא בדברי הרמ"א ביו"ד שפ"ט לענין אבילות ושם לא התיר לעשות כן אלא באבילות שלשים דאיסור לבישת בגדים מכובסים הוא מנהג (ולהשו"ע שם שרי), אבל באבילות שבעה לא מצינו היתר כה"ג. וא"כ הכנת הבגדים תועיל לאיסור שמר"ח עד שבוע שחל בו שאיסורו ממנהג, אבל לא יועיל לשבוע שחל בו שאיסורו מדינא. אכן בכף החיים כתב להתיר בכה"ג, ושמה אבילות ישנה שאני [ומועיל בזה זמן כחצי שעה, ואם נותן לאחר נראה דסגי ברגע אחד כיון שכבר נתקלקל בעצם מה שאחר לבשו ודו"ק].

ה. תיקון ועשיית בגדים חדשים

כתב השו"ע בסעי' ח' נשי דנהיגי דלא למישתי עמרא מדעייל אב מנהגא. ופי' המ"ב שלא לעשות חוטי שתי מצמר. ומקורו בירושלמי משום שבטלה אבן השתיה. ובדרכי משה כתב דלכאורה לפ"ז יאסר רק עשיית שתי ולא תיקון בגדים אולם השו"ע כתב לאסור תיקון בגדים ומנעלים חדשים מר"ח. ובב"י ביאר דהאיסור הוא מחמת שהשתי הוא תחילת המלאכה ואסור כל ההמשך וכן כתב המ"ב. אולם בביאוה"ג (הובא בביאוה"ל) נראה דבאמת מטעם אבן השתיה לבד לא גזרו אלא שסמכו על טעם דכיבוס, דתיקון כלים חדשים נותן קורת רוח ושמחה ככיבוס [ודבריו צ"ב דהלא השו"ע כתב לאסור תיקון בגדים מר"ח, ואם איסור תיקון הבגדים נסמך על איסור כיבוס ומטעם השמחה שבזה, והרי לא נאסר כיבוס אלא בשבוע שחל בו ולא מר"ח]. ונראה דנ"מ לתיקון בגד באופן שכבר עשה השתי וגם אינו מתכוין לגמרו בתשעת הימים, דלדברי המ"ב אסור כיון שאסרו כל המשך הבגד מכח השתי, אבל לפי המתבאר בביאוה"ג שענינו משום השמחה שבכיבוס, זה שייך דוקא בבגד גמור וכמו שבכיבוס אין כיבוס למחצה כך תיקון הבגדים יאסר רק כשגומר הבגד. עוד יש לדעת שאיסור תיקון נאמר רק על מה שהוא בגד אבל טוית ואריגת תמונות וכדו' אינו בכלל האיסור כמבואר במ"ב ס"ק נ"ד.

פסקי הוראה

הגאון ר' שלמה דייטש שליט"א

ההופעה אינו תלוי בדעת אחרים, ולכן צריך לקבוע את מועד ההופעה לפני בין המצרים או אחריו באופן שלא יצטרכו להתכונן בימי בין המצרים, [ואם אין אפשרות יעשו שאלת חכם].

וכל זה בימי בין המצרים אבל בשבוע שחל בו תשעה באב אסור לזמר אפילו לפרנסתו, ובשנה זו תשעה באב שחל בשבת דעת המג"א [סי' תקנ"א סקל"ה] שאפשר להקל בדברים שאינם מעיקר

הדין רק מצד המנהג, ולפי"ז בשעת הדחק אפשר להקל גם בשבוע שחל בו.

תשובה: אם המורות מטרתם לפרנסה, וכן התלמידות לומדות מוסיקה להשתלם בתחום זה מותר לקיים חוגי מחול בכלי זמר. וכן לגבי הופעות מותר לעשות הכנות להופעה המתקיימת בימי החופש, כיון שקיומם של ההופעות תלויות בהזמנתם ונועדות למטרת ריווח. משא"כ לגבי הופעות סוף שנה [שעיקר מטרתם לצרכם ולהנאתם של התלמידות בלבד] אף שגם הם בעקיפין נועדו למטרת ריווח, משום שזה חלק מההנאה של הנרשמות, וזה מהווה פרסומת על החוג לעתיד, מכל מקום זמן

שאלה:

האם מותר לקיים חוגי מחול לבנות בבין המצרים, והאם במסגרת חוגי המחול מותר לעשות הכנות להופעות שיתקיימו בימי החופש, האם מותר למופיעות להתאמן בבית לקראת ההופעות, והאם יש לחלק בין הופעת סוף שנה להופעה למטרת ריווח? צדדי השאלה:

אי חשיבי כצרכי פרנסה שמוותר או שגם זה אינו היתר

תשעה באב] שהעוסק במלאכתו ומשורר להקל לו מלאכתו מותר, וכ"כ במאירי [סוטה מח.]. ותמה על המהר"ם שיק הנזכר לעיל שאינו מועיל כשאינו מתכוין. ומסקנתו, שרק באופן שיש תרי איסורי. איסור שמיעת כלי שיר של כל השנה. ב. משנכנס אב ממעטין בשמחה בנידון הפמ"ג, או אבילות של אביו או אמו בנידון של המהר"ם שיק, אז אסור אפילו כשאינו מתכוין, משא"כ כשיש איסור אחד מותר כשאינו מתכוין, ולכן כל השנה מיקל באין מתכוין, משא"כ בתשעת הימים. ולענ"ד נראה לחלק בענין אחר, שאם עוסק במלאכה אחרת, ומנעים את מלאכתו ע"י כלי זמר, כיון שעוסק בעבודה אחרת, מותר כשאינו מתכוין, ובזה מיירי הב"ח הארחות חיים והמאירי, משא"כ כשפרנסתו ללמד לנגן, שעצם העסק הוא הניגון, אין אומרים בעצם הניגון שעושה כן לפרנסתו ואינו מתכוין, ולכן סובר המהר"ם שיק שאין בזה פטור של דבר שאין מתכוין, ואינו מותר אלא משום דבר האבד.

ובשו"ת זכר שמחה יצא לחדש שאף שבפמ"ג אסר מר"ח ועד התענית, מכל מקום זה דווקא כשמנגן לאינם יהודים שהוא לתכלית שמחה שלהם, אבל כשמנגן לצורך פרנסה, וגם הולמדים לומדים לצורך פרנסה, מותר אפילו אחר ראש חודש, ורק בשבוע שחל בו תשעה באב אסור, ועין צי"א חט"ז סי"ט. אחר שהביא דברי הזכר שמחה כתב להסתייע מדברי המהרי"ל דיסקין שהתיר לאבל לנגן, משום שטריד עבידתיה, ואינו שמח כלל בעמלו, ואליו הוא נושא את נפשו.

פסידא הוא כמו דבר מצוה, אולם דוקא בלומד כדי להחיות את נפשו, אבל כשלימוד המוזיקה הוא שחצנית, ולא לפרנס עצמו אסור. ובשו"ת זכר שמחה [שם] כתב בשם אחיו שמדברי המהר"ם שיק ניתן ללמוד גם לדיני בין המצרים, דאבילות ישנה לא גרע מאבילות סתם, ולכן מותר במקום בפסד.

והנה לא אמנע להביא את מה שכתב הכף החיים [סי' תקנ"א סקמ"א] בשם המועד לכל חי, וז"ל: המלמדים שירות ותשבחות לתלמידיהם, הנה באלו הימים לא ילמדו כי אם מהניגונים של אלו השבתות דשוררים אלו, וטוב יותר שלא ילמדו כל עיקר עד שיעברו ויתמו ימי בכי על חורבן ביהמ"ק. עכ"ל. ואין דבריו סותרים למה שכתבנו בשם הפמ"ג, אלא שהמועד לכל חי מיירי בשבוע שחל בו תשעה באב, והפמ"ג מיירי בבין המצרים וכן מבואר בבאור הלכה סי' תקנ"א ס"ב ד"ה ממעטין בשם הדה"ח דהפמ"ג לא התיר אלא מ"ז בתמוז עד ר"ח, ועיין בכף החיים סקל"ט שמביא את דברי הפמ"ג, וכתב כנזכר שהוא רק מ"ז תמוז עד ר"ח [ועיין להלן האם אסור מר"ח או דוקא שבוע שחל בו].

ויתרה מזו יש לדון לגבי איסור שמיעת כלי זמר כל השנה על פי מה שכתב השו"ע [סי' תק"ס ס"ג]. ועיין אגרות משה או"ח ח"א סי' קס"ו ובח"ג סי' פ"ז שדן לגבי איסור שמיעת כלי זמר בזמן הזה, וכתב שהמקילים סומכים על הרמ"א [שם] שרק בבית המשתה אסור, ואם עושה כן לפרנסתו יעוין בשו"ת בצל החכמה [ח"ו סי' סא] שדן בזה והביא דברי הגמ' זימרא דנגדי ודבקרי שרי, ועל פי זאת כתב הב"ח [סי' תק"ס] ששיר לתועלת מלאכה מותר. ועיין שם שהביא מספר ארחות חיים [הל'

תשובה: הבפרי מגדים [סי' תקנ"א סק"י] כתב: ישראל בבית המשתה, יראה כדי פרנסתם שרי, ודאי אף בדבר האבד יש לומר דשרי להרויח כהאי גוונא אם אין שכיח כלל [עיין הלכות חול המועד בזה]. וי"ז בתמוז ועשרה בטבת יש להחמיר באפשר כמו מראש חודש ועד התענית, ועיין אליה רבא סק"א, וצ"ע. ולכאורה אפשר לחלק דדוקא מנגן אצל גוים מותר, אבל המנגן להתלמד אין ללמוד מזה, אולם יעוין בשו"ת זכר שמחה [סי' סג] שדן בשאלה זו, והביא הפמ"ג הנזכר, ומסקנתו שאין הבדל בין העושה לפרנסתו או להתלמד, וז"ל: אם יש הפסד ודבר האבד הן מצד התשלומין להמלמדים ההמה הן מצד איבוד זמן הלימוד ההוא אין להחמיר. רק בשבוע שחל בו תשעה באב יש למנוע.

ובשו"ת מהר"ם שיק [יו"ד סי' שס"ח] דן באחד ששכר אומן ללמדו חכמת המוזיקה, ומתו אמו, ומבואר ביו"ד שאבל אסור בכל מיני שמחה, ואם לא ילמד בימי אבלו, יצטרך לשלם לו כל ימי אבלו בין למד או לא למד, ובתחילה דן להתיר משום שהוי דבר שאין מתכוין עי"ש שמאריך אי הוי פסיק רישיה, ודחה זאת דממה שכתב השו"ע בסי' צ"א שאסור לילך למזמוטי חתן וכלה, משמע שאפילו דבר שאין מתכוין נמי אסור, והטעם משום כבודו של מת, שהרואה יאמר שלא חושש לכבוד המת, וגנאי הדבר. ועיין שם שצ"ע להפמ"ג הנז' שלא הקיל מצד שהוא דבר שאין מתכוין רק מצד דבר האבד, משמע גם כן שלא יעוין בזה דבר שאין מתכוין. ומסקנתו: שבמקום פסידא יש להתיר, משום שבאו"ח סי' שז מבואר שמקום

פסקי הוראה

הגאון רבי משה לאנגער שליט"א

תשובה: חולה גמור דינו כחולה באר תעניות דמקילין בו, אך בחולי קצת יש לעשות שאלת חכם.

הנה בשו"ע סימן תקנ"ד סעיף ו' כתוב שבמקום חולי לא גזרו חכמים לצום. ובשו"ע סימן תקנ"ט סעיף ט' כתב, "ט' באב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון, בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול, ורוחץ, ואינו משלים תעניתו, לפי שיום טוב שלו הוא". ובביאור הלכה הביא משו"ת שבות יעקב, "וכן בחולי קצת ומעוברת שיש

מיחוש קצת, מותרים לאכול". משמע לכאורה, שבצום שנדחה, אפילו ט' באב, אין צריכים דין חולה ממש כדי להיפטור מלצום. אבל קשה, מנא ידע השבות יעקב שיש הגדרה חדשה של 'מקצת חולי'.

ובעיון בתוך דבריו אפשר להבין יותר כוונתו. וזה לשונו השבות (ח"ג סימן ל"ד) "תשעה באב שנת תפ"א שחל להיות בשבת, ונדחה לאחר שבת, ואחד היה לו חולי שאין בו סכנה כל כך, וקיבל עליו התענית, והתענה עד אחר חצות לזמן מנחה גדולה, ונחלש עד שצוה הרופא שלא יתענה יותר. והורה להם המורה שיתפלל מנחה גדולה ואח"כ יאכל וכו' - תשובה: הנה בודאי מה שהורה המורה שיתפלל מנחה גדולה, יפה עשה, כיון שנדחה ט"ב על יום ראשון, אין צריך להשלים אפילו בחולי קצת. וכן נהגתי להורות ביולדות תוך שלשים, או במעוברת ומיחוש קצת. דהא אפילו משום כבוד המילה הקילו בהנ"ל כמבואר בא"ח סימן תקנ"ט סעיף ט', כ"ש במקום חשש חולי".

ואפשר לדחוק, שאין כוונתו לומר שאפילו אם אינו חולה ממש, דהיינו שנפל למשכב או חלה כל גופו, פטור מהצום. אלא דבריו חוזרים למה שכתב בשאלה שהיה 'חולה שאין בו סכנה כל כך'. כי הרי בכל ט' באב מחמירים עד שיש לחוש לסכנה, כמו שכתב הרמ"א בסימן תקנ"ג, אף שמעיקר הדין, מי שהוא חולה וחלוש וחס בגופו פטור מלצום, וכנ"ל וכמו שכתב במ"ב (שם ס"ק ק"א). ועל זה בא השבות יעקב לומר, שבנדחה מעמידים על עיקר הדין. ולכן אפילו בחשש חולי, רצונו לומר שאין חשש סכנה, אלא חולה שנפל למשכב. אבל לא שכונתו לומר קצת חולי, דהיינו רק מיחוש.

ואף שדימה השבות יעקב חשש חולי למעוברת עם מיחוש קצת, שאפשר ללמוד מדבריו שהוא הדין מה שכתב 'חשש חולי' גם כן כוונתו שאינו חולה ממש. מכל מקום עצם דבריו צריכים ביאור. הא כיון שלמד קל וחומר מבעל ברית, אם כן הוה לן למימר שכמו שהתם אינו צריך להשלים הצום, כל שכן מעוברת אפילו אם אין לה מיחוש כלל, אינה צריכה לצום. שהרי מעיקר הדין אינה צריכה לצום בשאר תעניות, אפילו אם לא נדחו, משא"כ בעל ברית.² ויש לחזק קושיה זו מדברי הביאור הלכה בסימן תקמ"ט שהביא

דין חולה בצום שנדחה

• ~ • ~ •
שאלה:

מי שהחולה קצת האם יכול להקל בצום

ת"ב נדחה

צדדי השאלה:

האם ת"ב נדחה המור כת"ב רגיל או שדינו כשאר תעניות.

הריטב"א סוף תענית, דחתן ביום חופתו צריך לצום בג' תעניות, אף שיום טוב שלו הוא, מכל מקום אינו אלא יום שלו, ואבילות דרבים דוחה יום טוב של יחיד. וכתב הביאור הלכה שאין זה סתירה לדין בעל ברית הנ"ל שאינו צם, כי בנדחה לא אמרינן שתענית הרבים דוחה יום טוב של יחיד. מבואר שנדחה יותר קל מג' צומות. ואם כן לפי מה שכתב השו"ע (בסימן תקנ"ד סעיף ה') שמעוברת ומניקות אינן מתענות בג' צומות, הוא הדין שאינן מתענות בט' באב שנדחה.³

ואכן, בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג' סימן כ"ד ד"ה והנה עיקר) חידש "בט"ב שנדחה, נהי שראוי להתענות בעשירי ולא לדחותו על יום אחר, מפני שנשרף עיקר ההיכל בעשירי, עכ"פ אין בו חומר יותר משארי תענית ציבור, דהא לא הוכפלו בו צרות. דהא דנשרף רוב היכל בעשירי ילפינן לה מקרא בתענית דף כ"ט, וזה היה רק בבית ראשון. אבל בבית שני משמע שעיקר חורבנו היה בתשיעי, וכ"כ באבן עזרא בזכר' ז' ... שמענו דעתו שבית שני נחרב בט"ב. שוב מצאתי בגבורת ארי בתענית שם שכתב ג"כ להוכיח שבת שני נחרב בתשיעי, ע"ש שהארין בזה. וא"כ בעשירי לא הוכפלה אותה צרה עצמה. ויש לו דין שארי תענית ציבור, שרצו אין מתענין, ורק אנו מחמירים על עצמינו (סימן תקנ"ג). לזה בחשש חולי יש להקל, וכמו בשארי תעניות. ואף בעוברת ומניקות יש מקום להקל כמו בשארי תענית ציבור, בסי' תקנ"ג.⁴ עכ"פ, השבות יעקב החמיר במעוברת בט' באב שנדחה, ודוקא כשיש לה מיחוש אינה צריכה לצום. ויש לומר דהיינו משום שמעוברת עם מיחוש היא בגדר חולה שאין בו סכנה. וכן משמע במאמר מרדכי (סימן תקנ"ד סעיף ו') בביאור דברי הרמב"ן שהביא הטור, דחיה כל ל' יום אינה מתענה "ומשמע פשט הלשון דמסתמא אמרינן שהיא חלושה, והויא כחולה שאין בה סכנה". וכן יש לפרש בט"ז (שם סוף ס"ק ד') בשם מהרש"ל, שאף שהחמיר ביולדת אחר ז', מכל מקום יש להקל עם היא חולה 'קצת'.⁵ ואם כן הוא הדין יש לומר כנ"ל, דהא שכתב חשש חולי, הכוונה לחולה ממש, ולא מיחוש בלבד, דומה למעוברת.

נמצאנו למדים, דהא שכתב השבות יעקב להקל בט' באב שנדחה כשיש חשש חולי, יש לצדד לומר שהכוונה לחולה שנפל למשכב ולא רק מיחוש בלבד. אבל הא שהחמיר במעוברת דדוקא בצירוף מיחוש אפשר להקל בנדחה, לסברת הביאור הלכה בסימן תקנ"ד, לכאורה יש להקל אף בלי מיחוש, וכן נטה הדברי מלכיאל לומר. ולא באתי אלא להעיר ולהציע הדברים לפני הלומדים ומורים, לרווחא שמעתתא.

הרמ"א בסימן תרפ"ו, שמבואר מדבריו שמחמירים בשאר צומות בבעל ברית. ואם כן בהכרח לומר כהשבות יעקב, שאף שלא מצינו בפירוש בפוסקים להקל במעוברת בט' באב שנדחה, מכל מקום, על כרחך כן הוא מדחזינן שהקילו בבעל ברית רק בנדחה, מבואר שהוא קל יותר, או לומר כמו שכתב הדברי מלכיאל.⁵ ומהרב הגאון רבי אלימלך פישל שליט"א שמעתי לומר, שבאמת דינה של מעוברת הוא כבעל ברית בנדחה שאינו צריך להשלים הצום. וכל הנידון של השבות יעקב הוא אם צריך לצום עד חצי היום כמו בעל ברית. ולכן על זה הוסיף השבות יעקב, שאם יש מיחוש אינה צריכה אפילו זה.

אינה צריכה להתענות בט' באב. שאם הוא דברי קבלה כמו תענית דאורייתא מנא לן לחלק בזה.³ אך צריך עיון בזה מהמגן אברהם, (סימן תקנ"ד סעיף ו') שהיה צריך לחדש שיוולדת תוך ל' בט' באב שנדחה, אין צריכה לצום, אף שמדינת דגמרא אין יולדת מתענה בשאר תעניות. מבואר לכאורה שט' באב שנדחה חמור יותר משאר תעניות.

⁴ יש לציין, שהבית מאיר סימן תקנ"ג כתב, דלא מצינו בפוסקים לחלק בין נדחה או לא לענין מעוברת, ואם כן כיון שמקילין בבעל ברית בנדחה ולא במעוברת, כל שכן להקל בו בשאר צומות שמקילין במעוברת מעיקר הדין, וזה סברא הפוכה מהשבות יעקב. ועיין בדעת תורה למהרש"ם, שהקשה שגמרא דאשתמטיתה מה שכתב

¹ עיין שערי תשובה סימן תקנ"ה שכתב על דבריו "וצ"ל דלא הי' מקום סמיכה על אמירת הרופא כ"כ דלא הי' רופא מובהק וכיוצא דאל"כ לא היה צריך להקל טעמא". ויש מקשים בדמיון הכללי לבעל ברית, כי יש לחלק, שבעל ברית קל יותר כי יום טוב דיליה הוא, וכמעשה שהיה בגמרא שם. אבל על זה נראה לומר שסוף סוף לומדים משם, שכיון שהתירו כן רק בנדחה, שדינו קל יותר מתשעה באב רגיל.

² קושיה זו שמעתי מהגאון ר' עזריאל אירבאך שליט"א, ולפום ריהטא, הוא מעין מה שהקשה החיי אדם (כלל קל"ב סעיף ב', הובא בהערה לעיל) על מה שכתב הט"ז, שיוולדת שהיא חולה קצת

פתיחה

כתב בשו"ע, טוב להזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או מלבוש. ופירש במשנ"ב שהוא זמן פורענות, אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה. הלכות בין המצרים מתחילים משקיה"ח של ליל י"ז בתמוז ובשעת הצורך אפשר להקל עד צאה"כ.

- א. כיוון שיש להזהר, ממילא לא יאכל פרי חדש ולא ילבש בגד חדש בזמן ימי המצרים.
- ב. גדר האיסור דווקא בבגדים חשובים ששמח לב האדם בהם, והיינו בין בגדים בין כלים, וכגון כלי תשמיש או כלי מאכל ומשתה וכיוצ"ב, לאפוקי מעות שיוכל לקבל כמה שירצה.
- ג. י"ל שנעליים [בגזונא דליכא למש"כ רמ"א סי' רכ"ג סע' ו' וכמדוקדק במשנ"ב סי' תקנ"א ס"ק מ"ה] אורטופריות וכדו' שעולות ממוך רב, אסור לקנותן בימי בין המצרים אא"כ אין לו והוי כחולה.
- ד. קביעת החשיבות כל אחד לפי מצבו, העני הראוי לו והעשיר הראוי לו. ולכן אם הוא עשיר גדול שאפי' כלים יקרים וחשובים אין נחשבים לו ואין לבו שמח בהם, לא יברך, וממילא מותר לו לקנותם בימי בין המצרים, אבל עני, אסור לו לקבל כמתנה כלים.
- ה. יכול לקנות ספרים חדשים בימי בין המצרים.
- ו. חיפש זמן רב אחר ספר שחשוב לו ומצאו בזמן ימי בין המצרים, אם לא ימצאנו אה"כ, מותר לקנותו.
- ז. סוחר בספרים עתיקים, שרוצה לקנות ספר נדיר שנודמן לו לקנותו בימי בין המצרים, יכול לקנותו.
- ח. הרוצה לקנות ספר בזמן ימי בין המצרים מחמת ערכו הרגשי לספר, או לנושאי הספר, לא יקנה בזמן ימי בין המצרים.
- ט. יש להימנע מלקנות דירה שנגמרה כולה, בימי בין המצרים.
- י. גמר קנייתו לפני י"ז בתמוז ואף ברך שהחיינו, מותר לו להכנס לגור בימי בין המצרים.
- יא. בד"א בקונה לעצמו, אמנם בקונה דירה לו ולאשתו ולבניו, אף הגדולים מגיל שש, מותר לקנות בימי בין המצרים.
- יב. יל"ע שכירות דירה בימי בין המצרים לעצמו, ובשוכר לו ולאשתו, או לו ולאשתו ולבניו, פחות מבני שש ויותר מבני שש.
- יג. לשפץ דירתו בלא תוספת מבנה מותר בימים אלו, ואף בגזונא שמתר בנינו ורוצה לחזור ולבנותו בימים אלו בלא תוספת בניה.
- יד. שיפץ בנינו ורוצה להוסיף תוספת כל שהיא אבל מ"מ יש בזה תוספת השתמשות חדשה שלא היה לפני זה, אסור בימים אלו.
- טו. לבנות בנין ושיגמר בנינו אחרי בין המצרים, וכך לתקן בגד שיגמר תקונו אחרי בין המצרים, מותר.
- טז. לגמור בנין או גמר קנינו רק לא הניח מזוזות, מותר בימים אלו.
- יז. יל"ע אי מותר להכניס תיבה וארון כביהכ"ס בימי בין המצרים.
- יח. לבש בגד לפני י"ז בתמוז ולא בירך עדיין שהחיינו וכבר התרגל לבגד, מותר ללבושו אחר י"ז בתמוז.
- יט. מעוברת מותר לה לאכול פירות חדשים בלא ברכת שהחיינו, אף לפני שמתאווה להם.
- כ. חולה מותר לו לאכול פירות ויברך שהחיינו
- כא. חזרה מעוברת ואכלה לפני חדש זה אחרי ימי בין המצרים, תברך ברכת שהחיינו. וחולה שאכלו ולא בירך שהחיינו, כאשר יחזור ויאכל אחר ימי בין המצרים לא יברך ברכת שהחיינו על פרי חדש זה.
- כב. אין היתר לאכול פרי חדש או ללבוש בגד חדש בימי בין המצרים, על סמך שישמע ברכת שהחיינו מחולה.
- כג. חולה שבירך על פרי חדש, לא יכוון בדעתו לפטור ג"כ בגד חדש, ולא ילבשו בימי בין המצרים.
- כד. שמע ברכת שהחיינו מאחד שהזיד או שכח יל"ע אם יוכל צאת בו ידי חובת הכרחה.
- כה. חל פדיון הכן בימי בין המצרים, וה"ה ברית מילה [לנוהגים לברך שהחיינו בברית מילה], יברך שהחיינו.

- כו. אנסוהו לאכול פרי או ללבוש בגד חדש, מ"מ לא יברך שהחיינו.
- כז. מי ששכח והתחיל לברך שהחיינו, ואמר ברוך אתה ה', י"ל שיסיים "למדני חוקיך".
- כח. שכח וברך בפה"ע או בפה"א על פרי חדש, יאכלנו בלא ברכת שהחיינו.
- כט. אכל בזמן ימי המצרים ולא בירך שהחיינו, כשיאכלנו שוב אחר ימי המצרים, יברך על פרי חדש אחר ויכוון לפטור לפרי חדש זה.
- ל. אין איסור לראות פרי חדש, ולא מברך עליו שהחיינו.
- לא. אין איסור ללבוש בגד שצריך תיקון אומן בימי בין המצרים.
- לב. לבש בגד לפני גמר תיקונו לפני י"ז בתמוז, מ"מ אסור ללבושו אחרי גמר תיקונו שנגמר אחרי י"ז בתמוז.
- לג. כלי חדש שצריך הגעלה להתיירו בהשתמשות, ולכאורה ה"ה כלי חדש הנקנה מעכו"ם שצריך טבילה, מותר לקנותם בימי בין המצרים.
- לד. אין להגעיל בימי בין המצרים, אבל להטביל כלי חדש הנקנה מעכו"ם שרי בימי בין המצרים.
- לה. בשבת ור"ח יכול לאכול פרי חדש ולקנות כלים חדשים ולהגעילם ולטבילם וללבוש בגד חדש שנגמר תיקונו.
- לו. היתר דשבת זמנו מתחילת זמן תוספת שבת [שקיבלו ע"י אמירה, ובקבלה בלב נחלקו הפוסקים].
- לז. זמן תוספת שבת לפניו הוא כשליש שעה לפני השקיעה. אמנם יכול לקבלו אף מפלג המנחה, שהוא שעה ורבע קודם השקיעה, וי"ל אף ב' שעות קודם השקיעה.
- לח. אמנם צריך שיקבלו תוספת שבת ע"י אמירה, ובקבלה בלב נחלקו הפוסקים.
- לט. מותר לראות את חברו שלא ראהו שלושים יום וכן לראות את ילדו שילדה לו אשתו בזמן בין המצרים, ומ"מ לא יברך.
- מ. יש לו פרי חדש או בגד חדש שמסופק אם בירך עליו שהחיינו, מותר ללבושו ולאכול בימי בין המצרים.
- מא. פרי שלא ימצא אחרי ת"ב, מותר לקנותו ולאכול ולברך עליו.
- מב. מותר לקנות פירות הנ"ל בתחילת השבוע אף שידע שלא יתקיימו עד שבת, ויאכל ויברך עליהם ולא ימתין לקנותם בעש"ק כדי שיאכלם בשב"ק.
- מג. פירות הנ"ל שידע שיתקיימו עד שבת ולא יתקלקלו, מותר לקנותם ע"ד שישא אותם עד שב"ק, דמ"מ אסור לאכלם במשך ימי השבוע.
- מד. יל"ע שיעור קלקול, אי בעי שיתקלקל ויופסד אכילתו, או סגי שישתנה טעמו אף במקצת, להתיר לאוכלו במשך השבוע. וכן חובת השמירה למנוע מהקלקול, יל"ע אי חייב להוציא אף כסף לזה, או כל שמצ"ע לא משתמר חשוב לא יכול להתקיים ויתקלקל מצ"ע, ולשון משנ"ב "וישמרהו" משמע דבעי אף השתדלות לשמירתם של הפירות.
- מה. דינא דפרי חדש מידי בכל גזוני, בין בא כעיקר בין בא כמפילה, בין פרי חי שנאכל חי בין שנאכל מבושל. אמנם פרי הנאכל מבושל, מותר לאכול בימי בין המצרים חי.
- מו. פרי חדש אמנם הוא כלאיים, מותר לקנותו ולאכול בימי בין המצרים.
- מז. מותר לקנות כלים חד פעמיים, בין כל סוגי הצלחות וכוסות, ובין סירים חד פעמיים.
- מח. מותר לעשות מפרי חדש רסק שלא ניכר צורתו, ולאכול בימי בין המצרים.
- מט. בגד שהוזל מחירו במסגרת מכצע, ואומר עליו שהחיינו בקנייתו, אסור לקנותו בימי בין המצרים.
- נ. כל המותר דלעיל אף שרי לכוון לקנותו בימי בין המצרים.